

T. B. M. M.

ZABIT CERİDESİ

Onuncu İçtima

24 . 3 . 1339 Cumartesi

Münderecat

	Sayfa		Sayfa
1. — Zaptı sabık hulâsası	141	dafaai Milliye Vekili Kâzım Paşanın tahriri	
2. — Sualler	141,146,156	cevabı	157:158
1. — Tarbzon Mebusu Ali Şükrü Beyin, Makamı Hilâfete mahsus sancağa dair İcra Vekilleri Heyeti Riyasetinden sual tahriri	141	3. — Âzayı kiram muamelâtı	146,156
2. — Siverek Mebusu Mustafa Lûtfi Beyin; Elcezire Cephesine dair Müdafaai Milliye Vekâletinden sual tahriri	141	1. — Gümüşane Mebusu Şükrü Beyin tam tahsisatla mezuniyeti hakkındaki Divan kararının ikinci defa reyeye vaz'ı	146
3. — İzmit Mebusu Sırrı Beyin, Mister Kenedi ile akdedilen Alâtı Ziraiye Mukavelenamesine dair suali ve İktisat Vekili Mahmud Esad Beyin şifahi cevabı	146:155	2. — Mebuslardan bâzılarına izin verilmesine dair Divanı Riyaset kararı	156
4. — Kayseri Mebusu Osman Beyin, Mister Kenedi ile akdedilen Alâtı Ziraiye mukavelenamesine dair suali ve İktisat Vekili Mahmud Esad Beyin şifahi cevabı	147:155	4. — Teklifler	142
5. — Maraş Mebusu Hasib Beyin, İzmir yangını hakkında suali ve Hariciye Vekili İsmet Paşanın tahriri cevabı	156:157	1. — Aydın Mebusu Esad Efendinin, istirdadolunan mahallerdeki vergilerin affı hakkında kanun teklifi (2/700)	142
6. — Ankara Mebusu Mustafa Efendinin, ahabına iade edilmeyen hayvanata dair suali ve Müdafaai Milliye Vekili Kâzım Paşanın tahriri cevabı	157	5. — Tezkereler	141
7. — Denizli Mebusu Yusuf Beyin Pan-doopolos Fabrikası hakkında suali ve Mü-		1. — Hiyaneti vataniyeden küreğe mahkûm Sakçılar karyesinden Süleymanoğlu Nazif ve refikî Mehmed hakkındaki evrakı hükmiyenin gönderildiğine dair Adliye Vekâleti tezkeresi	141,142
		2. — Hiyaneti vataniyeden on beş seneye mahkûm Kütahyalı Helvacıoğlu Hacı Mustafa hakkındaki evrakı hükmiyenin gönderildiğine dair Adliye Vekâleti tezkeresi	141,142
		3. — Hiyaneti vataniyeden beş seneye mahkûm Armudeli'nden Halil İbrahimoğlu Mustafa hakkındaki evrakı hükmiyenin	

gönderildiğine dair Adliye Vekâleti tezkeresi 141,142

4. — Hiyaneti vataniyeden muhtelif cezalara mahkûm sabık Kütahya Hapsanesi Müdürü Naci Efendi ile rüfekası hakkındaki evrakı hükmiyenin gönderildiğine dair Adliye Vekâleti tezkeresi 141,142

5. — Hiyaneti vataniyeden üç seneye mahkûm Kuruoğlu Rıza hakkındaki evrakı hükmiyenin gönderildiğine dair Adliye Vekâleti tezkeresi 141,142

6. — Hiyaneti vataniyeden müebbet küreğe mahkûm Süleymaniye karyeli Ferhad-oğlu Ahmed hakkındaki evrakı hükmiyenin gönderildiğine dair Adliye Vekâleti tezkeresi 141,142

7. — Hiyaneti vataniyeden dört seneye mahkûm Simav'ın Dağardı Nahiyesi Müdürü İsmail Hakkı Efendi hakkındaki evrakı hükmiyenin gönderildiğine dair Adliye Vekâleti tezkeresi 141,142

8. — Hiyaneti vataniyeden beş seneye mahkûm Ayvacıklı Ali İtzaoğlu Celâl hakkındaki evrakı hükmiyenin gönderildiğine dair Adliye Vekâleti tezkeresi 142

9. — Divanı harblerden sârlır olan giyabi hükümlerin Büyük Millet Meclisi Riyasetince tasdiki lâzımgelip yelmiyeceği hakkındaki tezkere cevabının süratle gönderilmesine dair Müdafaai Milliye Vekâleti tezkeresi 142

6. — Takrirler

1. — Erzurum Mebusu Âsım Beyin, İstanbul'dan Anadolu'ya ithal edilecek eşyadan ikinci defa Gümrük Resmi alınmasına dair takriri 142

2. — Kütahya Mebusu Cemil Beyin, Yozgad sancağı isminin Bozok'a tahvil

edilmiş olmasından dolayı o sancak mebuslarının da dairei intihabiye ismini değiştirilmelerine dair takriri 142

3. — Biga Mebusu Hamid Beyle rüfekasının; Çanakkale livasında tütünün serbest ekilmesine müsaâde olunmasına dair takriri 142

7. — Mazbatalar

1. — Kastamonu Mebusu Abdülkadir Kemalî Beyin; Kastamonu'da bir Tıbbiye Mektebi küşadı hakkında kanun teklifi ve Muvazenei Maliye Encümeni mazbatası (2/458) 142:143

2. — Konya Mebusu Kâzım Hüsnü Beyle arkadaşının, Konya hareketiarzından mutazarrır olanların Müsakkafat vergilerinin affına ve kendilerine meccanen kereste itasına dair kanun teklifi ve Muvazenei Maliye Encümeni mazbatası (2/364) 143

3. — Erzurum Mebusu Süleyman Necatî Beyle rüfekasının, İntihabı Mebusan Kanunu Muvakkatinin tadili hakkında kanun teklifi ve Kanunu Esasi Encümeni mazbatası (2/603) 143

4. — Mahkûm olduğu elli lira cezayı nakdîyi vermemesinden dolayı 40 gün hapsi lâzım iken kanun hilâfına daha fazla hapsedilen Niğdeli Halil İbrahim'in fazlai mahkûmiyetinin affına dair kanun lâ-yihası ve Adliye Encümeni mazbatası 143:145

5. — İstiklâl mahkemeleri tarafından cürümden mütevellit hukuku şahsiyeye dair verilen kararların mer'i olacağı hakkında Adliye Encümeni mazbatası 145

6. — Dersaâletli Ali Sırrı bini Halim'in bakıyei müddeti cezaiyesinin affına dair kanun lâ-yihası ve Adliye Encümeni mazbatası 145:146

BİRİNCİ CELSE

Bed'i müzakerat; saat : 1,50

REİS — Reisisani Ali Fuad Paşa Hazretleri

KÂTIPLER : Âtîf Bey (Kayseri), Hakkı Bey (Van)

REİS — Celseyi açıyorum, zaptı sabık hulâsası okunacak.

1. — ZAPTI SABIK HULÂSASI

Birinci Celse

Birinci Reisvekili Hüseyin Avni Beyefendi'nin tahtı Riyasetlerinde bilinikât zaptı sabık hulâsası kıraat ve aynen kabul olundu. Kozan Mebusu Fikret Beyle rüfekasının Etibbayı mülkiyenin ordudan terhislerine dair takrirleri müstacel ruznamenin dokuzuncu maddesine, Vilâyatı Şarkıye ahalisine muavenet icrasına dair teklifi kanuni mezkûr ruznamenin dördüncü maddesine alındı. Nevahi Kanununun elli ikinci maddesinin Defteri Hakani Encümeninden mevрут fıkraları müzakere edilerek tekrar tetkik olunmak üzere mezkûr encümenine iade olundu. Tekâlifi Milliye borçlarının tesviyesine dair lâyhâi kanuniye dahi müzakere ve birinci maddesi tadilen kabul olundu ve ikinci madde encümenine iade edildi. Cumartesi günü toplanmak üzere içtimaa nihayet verildi.

Reisisani	Kâtip	Kâtip
Ali Fuad	Âtîf	Hakkı

2. — SUALLER

1. — Trabzon Mebusu Ali Şükrü Beyin, Makamı Hilâfete mahsus sancağa dair sual takriri İera Vekilleri Heyeti Riyasetine,

2. — Siverek Mebusu Mustafa Lûtfi Beyin, Elcezire Cephesine dair sual takriri Müdafaa-i Milliye Vekâletine havale edilmiştir.

REİS — Zaptı sabık hakkında söz istiyen var mı?

Zaptı sabık hulâsasını aynen kabul edenler lütfen ellerini kaldırsın. Kabul edilmiştir.

REİS — Ruznamei müzakerata geçiyoruz.

5. — TEZKERELER

1. — *Hiyaneti vataniyeden küreğe mahkûm Sakçılar karyesinden Süleymanoğlu Nazif ve refikî Mehmed hakkındaki evrakı hükmiyenin gönderildiğine dair Adliye Vekâleti tezkeresi*

REİS — Hiyaneti vataniye cürmünden maznun Nazif, bini Süleyman ve rüfekası,

2. — *Hiyaneti vataniyeden on beş seneye mahkûm Kütahyalı Helvacıoğlu Hacı Mustafa hakkındaki evrakı hükmiyenin gönderildiğine dair Adliye Vekâleti tezkeresi*

REİS — Helvacıoğlu Hacı Mustafa,

3. — *Hiyaneti vataniyeden beş seneye mahkûm Armudeli'nden Halil İbrahimioğlu Mustafa hakkındaki evrakı hükmiyenin gönderildiğine dair Adliye Vekâleti tezkeresi*

REİS — Halil İbrahimioğlu Mustafa

4. — *Hiyaneti vataniyeden muhtelif cezalara mahkûm sabık Kütahya Hapsanesi Müdürü Naci Efendi ile rüfekası hakkındaki evrakı hükmiyenin gönderildiğine dair Adliye Vekâleti tezkeresi*

REİS — Kütahya Hapsanesi Müdürü sabık Naci Efendi ve rüfekası,

5. — *Hiyaneti vataniyeden üç seneye mahkûm Kuruoğlu Rıza hakkındaki evrakı hükmiyenin gönderildiğine dair Adliye Vekâleti tezkeresi*

REİS — Kuruoğlu Rıza,

6. — *Hiyaneti vataniyeden müebbet küreğe mahkûm Süleymaniye karyeli Ferhadoğlu Ahmed hakkındaki evrakı hükmiyenin gönderildiğine dair Adliye Vekâleti tezkeresi*

REİS — Ferhadoğlu Ahmed,

7. — *Hiyaneti vataniyeden dört seneye mah-*

küm Sınav'ın Dağardı Nahiyesi Müdürü İsmail Hakkı Efendi hakkındaki evrakı hükmiyenin gönderildiğine dair Adliye Vekâleti tezkeresi

REİS — Sabık Dağardı Müdürü İsmail Hakkı Efendi,

8. — *Hiyaneti vataniyeden beş seneye mahkûm Ayvacıklı Ali Rızaoğlu Celâl hakkındaki evrakı hükmiyenin gönderildiğine dair Adliye Vekâleti tezkeresi*

REİS — Ali Rızaoğlu Celâl haklarında Adliye Vekâletinden mevcut sekiz kita evrakı hükmiye var, Adliye Encümenine gönderiyoruz.

9. — *Divanı harblerden sâdir olan gıyabî hükümlerin Büyük Millet Meclisi Riyasetince tasdikî lâzımgelip gelmiyeceği hakkındaki tezkere cevabının süratle gönderilmesine dair Müdafaaî Milliye Vekâleti tezkeresi*

REİS — Divanı harblerden sâdir olan ahkâmı gıyabiyenin Meclis Riyasetince tasdikî lâzımgelip gelmiyeceği hakkındaki tezkere cevabının tesrii hakkında Müdafaaî Milliye Vekâleti tezkeresi var, Adliye Encümenine gönderiyoruz.

4. — TEKLİFLER

1. — *Aydın Mebusu Esad Efendinin, İstirdadolunun mahallerdeki vergilerin affı hakkında kanun teklifi (2/700)*

REİS — Aydın Mebusu Esad Efendi ve rüfekasının, İstirdadolunan mahallerde düşman tarafından emlak ve akaararı zarar görenlerin Müsakafat, Arazi, Temettü vergileriyle Aşar ve Ağnam deyinlerinin 1339 senesi nihayetine kadar afları hakkında teklifi kanunisi var. Lâyiha Encümenine gönderiyoruz.

6. — TAKRİRLER

1. — *Erzurum Mebusu Asım Beyin, İstanbul'dan Anadolu'ya ithal edilecek eşyadan ikinci defa Gümrük Resmî alınmamasına dair takriri*

REİS — İstanbul'dan gelen eşyadan ikinci defa Gümrük Resmî alınmamasının tasvilben Maliye Vekâletine bildirilmesine dair Erzurum Mebusu Asım Beyin temenni takriri var, Ruznameye alıyoruz.

2. — *Kütahya Mebusu Cemil Beyin, Yozgad Sancağı isminin Bozok'a tahvil edilmiş olmasından dolayı o sancuk mebuslarının da dairei intihabiye ismini değiştirmelerine dair takriri*

REİS — Yozgad Sancağının Bozok tesmiyesiine dair Kütahya Mebusu Cemil Beyin temenni takriri var, okunacak.

Riyaseti Celileye

Asırlarca müddet Bozok ünvanı tarihisini taşıdığı halde yakın bir maziden beri o ismi kaybetmiş olan ve Çapanoğlu yozgadı da denilen Yozgad Sancağı Heyeti Celilelerinin delâleti ve Maarif Vekâletiyle, İcra Vekilleri Heyeti Celilesinin takdir ve tensibi veçhile Bozok ünvanı mukaddesini tekrar ihraz eylemiş olduğundan livai mezkûr mebusunu muhteremesi dairei nisbiyelerinin de bundan böyle Yozgad'dan, Bozok'a tahvilini teklif eyerim.

22 Mart 1339

Kütahya
Cemil

REİS — Efendim müsaade ederseniz bu takriri Divanı Riyasete tevdi edelim. (Ret, ret sesleri) Divanı Riyasete tevdi ettik efendim.

3. — *Biga Mebusu Hamid Beyle rüfekasının, Çanakkale livasında tütünün serbest ekilmesine müsaade olunmasına dair takriri*

REİS — Tütünün Çanakkale livasında serbest zerrine müsaade olunmasına dair Biga Mebusu Hamid Beyle rüfekasının takriri var, İktisat ve Maliye vekâletlerine gönderiyoruz. (İşitemiyoruz sesleri)

Sonra efendim, Sıhhiye Vekâletinin müstacel teklifleri var. Onu müstacel ruznameye koyacağız.

Etibbanın hizmeti mecburiyetlerine, kinu mubayaası için yüz bin liralık tahsisat itasına ve Cemiyetler Kanununa bir madde ilâvesi hakkındaki levayihî kanuniyenin tesrii intacına daırdır.

Efendim müsaade ederseniz takdimen ve tercihan hazırlamış olduğumuz ruznamenin onuncu ve on birinci maddelerine bu kanunları da kaydedelim. Bunu tensibedilenler lütfen ellerini kaldırsın. Kabul edilmiştir.

7. — MAZBATALAR

REİS — Efendim, mazbatalara geçiyoruz.

1. — *Kastamonu Mebusu Abdülkadir Kemâlî Beyin, Kastamonu'da bir Tıbbiye Mektebi*

küşadı hakkında kanun teklifi ve Muvazenei Maliye Encümeni mazbatası (2/458)

REİS — Kastamonu'da bir Tıbbiye Mektebi küşadı hakkındaki teklifin reddine dair Muvazenei Maliye Encümeni mazbatası var, ruznameye alıyoruz.

2. — *Konya Mebusu Kâzım Hüsnü Beyle arkadaşının, Konya hareketiarzından mutazarrır olanların Musakkafat vergilerinin affına ve kendilerine meccanen kereste itasına dair kanun teklifi ve Muvazenei Maliye Encümeni mazbatası (2/364)*

REİS — Konya vilâyeti dâhilin de vukubulan hareketiarz üzerine harabolun mebaninin müterakim vergilerinin affı hakkındaki Konya Mebusu Kâzım Hüsnü Beyin teklifinin reddine dair Muvazenei Maliye Encümeni mazbatası var, ruznameye alıyoruz.

3. — *Erzurum Mebusu Süleyman Necati Beyle rüfekasının, İntihabı Mebusan Kanunu Muvakkatinin tadili hakkında kanun teklifi ve Kanunu Esasi Encümeni mazbatası (2/603)*

REİS — İntahabı Mebusan Kanununun tadili hakkındaki teklifi kanuniye dair Kanunu Esasi Encümeni mazbatası var, ruznameye alıyoruz.

4. — *Mahkûm olduğu elli lira cezaı nakdîyi vermemesinden dolayı kırk gün hapsi lâzımken kanun hilâfına daha fazla hapsedilen Niğdeli Halil İbrahim'in fazla mahkûmiyetinin affına dair kanun lâyhası ve Adliye Encümeni mazbatası.*

REİS — Bir hatayı adli neticesi mahkûm edilen Niğdeli Şükrüoğlu Halil İbrahim'in affına dair Adliye Encümeni mazbatası var, okunacak.

Heyeti Umumiyye

Men'i Müskirat Kanununa tevfiikan mahkûm olduğu elli lira cezaı nakdinin ademitesviyesinden dolayı bir sene hapsine karar verilmiş olan Niğde'nin Şehitler mahallesinden Şükrüoğlu Halil İbrahim'in mahkûmiyetinde tahakkuk eden hatayı adliden naşi cezaı mezkûrun affına dair Heyeti Vekileden mevrut lâyhâi kanuniye mütalâa ve icabı müzakere olundu.

Sarhoşluktan dolayı Niğde Bidayet Ceza Mahkemesi hüküm ve kararıyle elli lira cezaı nak-

dîye ve ademiifası takdirinde tahvilen bir sene hapsine dair merkmun İbrahim hakkında sudûr eden hükümde tahdid edilen cezaı nakdinin 17 Nisan 1338 tarihli Kanun mucibince beher yüz yirmi beş kuruş için bir gün itibariyle bilhesap kırk gün hapsi iktiza eyliyen merkmun hakkında hükmedilen cezaı nakdinin hapse tahvilinde kanunu mezkûrun sarahati kâfiyesinden zühul olunarak hududu kanuni haricinde bir ceza ile mahkûm edildiği tahakkuk etmiş ve Men'i Müskirat Kanununun ahkâmı hâzırası işbu hatayı adliyi ihtiva eden hükmün dereceatı kanuniyeye müracaat suretiyle tashihine imkân bırakmamakta bulunmuş ve merkmunun affı hakkındaki teklifi mezkûr muvafıki kanun görülmüş olduğundan berayı tasvip Heyeti Umumiyyeye arzına müttefikan karar verildi.

17 . 3 . 1339

Adliye Encümeni Reisi Namma	Kâtip	
Mazbata Muh.	İsparta	
Biga	Tahir	
Hamid		
Âza	Âza	Âza
Saruhan	İçel	Bursa
Refik Şevket	Haydar Lûtfi	Osman Nuri
	Âza	
	Yozgad	
	Rıza	

ABDÜLHAK TEVFİK B. (Dersim) — Mazbata muharriri izahat versin. Hüküm ne suretle buraya geliyor?

REİS — Mazbata Muharriri Bey buyurun!

ADLİYE ENCÜMENİ MAZBATA MUHARRİRİ HAMİD B. (Biga) — Efendim Niğde'nin Şehitler mahallesinden Şükrüoğlu Halil İbrahim namında bir şahıs sarhoşluğundan dolayı Niğde Mahkemesi tarafından elli liraya mahkûm edilmiş ve bu elli lirayı veremediği için ayrıca bir sene hapse mahkûm edilmiş. Malûmuâliniz Cezaı nakdilerin beş misline iblâğı hakkındaki Kanun mucibince mahakimi umumiyeden verilecek hükümlerde yüz yirmi beş kuruş için bir gün hapsi lâzımgelirken mahkemei aidesi bu hususta zühul ederek kırk gün hapsi lâzımgelen bu adamın eski kanun mucibince yani yirmi beş kuruş için bir gün hesabıyla iki yüz gün hapis cezasına mahkûm olması icabederken, bunu dahi teavüz ederek bir sene mahkûmiyetine karar vermiştir. Malûmuâliniz Men'i Müskirat Ka-

nununa tevfikân verilecek cezanın dahi isabeti adlîsi mefkût bulunduğundan hatayı kanunisi tezahur eden bir hükmün af ile telâfisi lâzımgelir. Binaenaleyh Hükümetçe teklif olunan af muvafık kanundur. Encümen namına mazbatasının aynen kabulünü rica ederim.

MUSTAFA HİLMİ Ef. (Niğde) — Ne kadar yatmıştır?

HAMİD B. (Devamla) — Efendim bu şahıs hakkındaki muhakeme mevkufen cereyan etmiş ve Kânunuevvel bidayetinden beri yattığına nazaran elyevm mevkuf bulunduğu anlaşılıyor. Binaenaleyh şimdiye kadar yattığı müddet kâfidir ve hattâ fazladır. Mazbata kabul edildiği takdirde tahliyesi iktiza edecektir.

NEBİL Ef. (Karahisarı Sahib) — Buyurdunuz cezayı nakdinin beş misil olduğu ve şu kanunla kabili telif bulunup bulunmadığı ve hapse tahvilinde şu yolda muamele olunacak diye şu kanun bu mahkemeye tebliğ olunmuş mu, olunmamış mı? Bunu tetkik buyurdunuz mu?

HAMİD B. (Biga) — Efendim, malûmuâliniz, mazbatamızda arz ve izah ettik. O kanunun tarihi neşrinde şüphesizdir ki, Meclisi Âlinin Mccellei Kavaninine geçen bu kanunun vakit ve zamanıyla tebliği lâzımdır. Halbuki bu hüküm Kânunuevvel 1338 tarihinden evvel yapılmış ve birçok zaman sonra verilmiş bir hükümdür. Binaenaleyh mahkeme kanunun tatbikinden zühul ederek gayrimuvafık olarak karar vermiştir.

NEBİL Ef. (Karahisarı Sahib) — Efendim zühul müdür? Yoksa bu kadar âdi bir meseleyi hâkim anlayamadı mı?

HAMİD B. (Biga) — Efendim malûmu ihsanımız hükkâm, kavanini mübelleganın tatbikatiyle mükelleftir. Ya zühul etmiştir bu hâkim. Veyahut kanunun tatbikinde noksanlıkta bulunmuştur. Tabii bu noksanlığını Adliye Vekâleti muhteremesi nazarı dikkate almıştır ve bu evrak Adliye Vekâletinden gelmiştir.

DURSUN B. (Çorum) — Bu mahkûm hakkında sâdır olan hüküm derecata tâbi midir, değil midir?

HAMİD B. (Biga) — Malûmu ihsanınız, Men'i Müskirat hakkındaki Kanun mucibince verilen hükümler katidir ve bu gibi hükümler hakkında derecatı mahakim mefkuddur.

DURSUN B. (Çorum) — Hilâfi kanun hükmedilmişse orada müddeiumumi vardı, niçin müdahale etmemiştir?

HAMİD B. (Biga) — Bunun için imkân kanuni yoktur. Malûmu ihsanımız Men'i Müskirat Kanunu ahkâmı saireden hariç bir şekilde olarak takdiri vicdani isdarını âmirdir. Bunun için derecata tâbi değildir (Kâfi sesleri)

REİS — Sual soracaklar var efendim.

HASAN HAYRİ B. (Dersim) — Hâkim kanunun tatbikinde zühul etmiş, bu adama fazla ceza vermiştir. Halbuki zühul etmiş olsa ve hattâ eski kanun ile de iki yüz gün yatması lâzımdır. Hâkim bir sene verdiği nazaran bu adama bir gazez yapıldığı anlaşılıyor. Aca bu gibi mahakimin bu suretle hareketlerinden dolayı bir ceza veriliyor mu? Elde mevcut bulunan kanun mucibince hâkim zühul etmişse tabii Adliye Vekâleti muhteremesi bu zühul etmiş olan hâkimler hakkında muamele kanuniye ifa edecektir. Mazbatada Adliye Vekâletinin bu yolda nazarı dikkatini celbetmeniz olmaz mı?

ŞEVKET B. (Bayezid) — Bu Men'i Müskirat Kanunu meriyül icra mıdır efendim?

HAMİD B. (Biga) — Tabii meriyülicradır efendim.

TAHSİN B. (Aydın) — Bir hâkimin ahkâmı kanuniyeyi bilememesi tasavvur olunamaz. Çünkü kanunun sarahatine karşı o hâkim bir hüküm vermiş ve bu adamın hilâfi kanun olarak mağduren mahbusiyetine sebebiyet vermiş. Binaenaleyh bu adam tahliye edilse bile mahbusiyetinden dolayı mağduriyeti ne suretle telâfi edilecektir? Encümeni Âliniz Adliye Vekilinin bu kanunun tatbikati hakkında nazarı dikkatini celbetmiş midir? Bunu izah ediniz.

HAMİD B. (Biga) — Efendim, bu evrak Adliye Vekâletinden, dolayısıyla Hükümetten geliyor. Şüphesiz bu evrakı Meclise sevk eden Adliye Vekâleti kendi hâkiminin hatayı adlîsine vâkıf olmuş ve böyle bir hâkimin artık mevkii hâkimiyette kalması muvafık olmucağını her halde düşünmüştür. Bunun için Adliye Encümeni Hükümetin icrai vazifesine müdahale etmemiştir.

TAHSİN B. (Aydın) — Adliye Vekilinin cevap vermesini teklif ederim.

HACI TAHİR Ef. (İsparta) — Adliye Vekili buradadır, hükkâm hakkındaki icraatını bildirsin.

ABDULLAH TEVFIK B. (Dersim) — Efendim, Mazbata Muharriri Beyefendinin izahatı bendenizde bir hissi kanuni husule getiremedi. Sebebine gelince : Esbabı sıhhiyeden dolayı affı anlarım. Fakat şer'an, dinen memnu olan bir şeyin mürtebibini ve bu memnuniyet Meclisi Âlinizin kararına da ıktiran etmiş olduğu halde bu fiile içtisar eden bir adam hakkında verilen cezayı bir hatayı adlı addederek bu adamın affına gidilmek ne muvafık, ne de doğrudur! (Gürültüler) Eğer bu bapta muafiyet kabul eder ve Meclisten böyle bir karar çıkarsa emin olunuz ki, bugün memlekette men'i müskirat yüzünden mahkûm olan sürülerle insanlara yol açmış oluruz. Memleket içerisinde bir çığır açmış oluruz. Böyle kanunlarla Meclise gelmiyelim.

ADLIYE VEKİLİ RİFAT B. (Kayseri) — Efendim, hükmedilen cezayı nakdinin miktarı elli liradır. Bu adamın kanunen kırk gün hapis yatması icabederdi. Yirmi beş kuruş için bir gün hesabıyla. Halbuki o suretle hesabedilmemiş, beher yüz yirmi beş kuruş için bir gün hapis vermek lâzımgelirken elli lira cezayı nakdiye mukabil bir sene hapis cezası verilmiş. İşte bu hatayı kanuniden dolayı, Adliye Vekâleti bu affı hususi tarzında olmasını muvafık görmüş ve Meclise göndermiştir. Bunu yapan hâkim hakkında da ayrıca muamelei intibahiyeye tevessül etmiştir. Bu hükümde hata vardır ve malûmuâliniz affı hususi için esbabı kanuniyeden birisi de hatayı kanunidir ve adlidir.

REİS — Efendim, Adliye Encümeninin mazbatasını reyi âlinize koyuyorum. Kabul edenler ellerini kaldırsın. Kabul edilmiştir.

5. — *İstiklâl mahkemeleri tarafından cürümden mütevellit hukuku şahsiyeye dair verilen kararların mer'i olacağı hakkında Adliye Encümeni mazbatası.*

REİS — İstiklâl mahkemeleri tarafından cürümden mütevellit hukuku şahsiyeye dair verilen kararların mer'i olacağına dair Adliye Encümeni mazbatası var, ruznameye alıyoruz.

6. — *Dersaadetli Ali Sırrı bini Hilmi'nin bakıycı müddeti cezaiyesinin affına dair kanun lâ-yihası ve Adliye Encümeni mazbatası.*

REİS — Dersaadetli Hilmioğlu Ali Sırrı'nın mâlûliyetine binaen bakıycı müddeti cezaiyesinin

affına dair Adliye Encümeni mazbatası var, okunacak.

11 . 12 . 1338

T. B. M. Meclisi Riyaseti Celilesine

Sirkat cürmünden dolayı İstanbul Hapsanesinden mahkûmen mevkuf bulunan Ali Sırrı bini Hilmi'nin mâlûliyeti daimesine binaen bakıycı müddeti cezaiyesinin affı hakkında ve İcra Vekilleri Heyetinin 10 . 12 . 1338 tarihli içtimasında kabul edilen lâyihai kanuniye ile esbabı mucibe lâyihası sureti musaddakası ve evrakı müteferria leffen takdim kılınmıştır. İfayı muktezasıyla neticesinin ışarına müsaade buyurulmasını istirham eylerim efendim.

İcra Vekilleri Heyeti Reisi
Hüseyin Rauf

Esbabı mucibe lâyihası

Sirkat fiilinden sureti katiyede üç buçuk sene küreğe ve kezalik sirkat maddelerinden dolayı ayrı ayrı ilâmlar ile bir mah ve kırk gün hapse mahkûm olup 12 Rebiülevvel 1338 tarihinden beri İstanbul hapsanesinde mahpus bulunan Ali Sırrı bini Hilmi'nin verem ve kalb hastalıklarına müptelâ olduğundan bahsile muayenei tibbiyesi icra ettirilmesi ve muamelei muktaziyenin ifası hakkında İstanbul İstinaf Müddeiumumiliğine ita eylediği istidaname üzerine etıbbai mütaaddide tarafından badelmuayene ita kılınan raporda merkumun müptelâ olduğu marazı mezkûrun muhitinin şeraiti sıhhiyesi dâhilinde hayatını tehlikeye ilka edeceği fennen müberhen olmakla tahliyesi icabedeceği Tıbbı Adli Müessesesi Müdüriyetinden de izbâr kılınmış ve 19 Eylül 1338 tarihinde tanzim kılınmış olan Meclisi İdarei Vilâyet mazbatası dahi mekumun müstahakı affolduğu zemininde bulunmuş olmakla gayrikabili şifa illetle mâlûliyeti tahakkuk eden merkumun bakıycı müddeti cezaiyesinin affı emrinde berveçhi zir üç madelik lâyihai kanuniye kaleme alınmıştır.

Lâyihai kanuniye

MADDE 1. — Sirkat fiilinden sureti katiyede üç sene kürek ve kezalik sirkat maddelerinden ayrı ayrı ilâmlar ile bir ay ve kırk gün hapis cezasına mahkûm olup 12 Rebiülevvel 1338 tarihinden beri İstanbul Hapsanesinde mahpus bulunan Ali Sırrı bini Hilmi'nin mâlûliyeti daimesine binaen bakıycı müddeti cezaiyesi affedilmiştir.

MADDE 2. — İşbu kanun tarihi neşrinden itibaren meriyülieradır.

MADDE 3. — İşbu kanunun icrasına Adliye Vekili memurdur.

10 . 12 . 1338

Türkiye B. M. Meclisi	
İera Vekilleri Heyeti Reisi	Şer'îye Vekili
Hüseyin Rauf	Vehbi
Müdafaai Millîye Vekili	Adliye Vekili
Kâzım	Rifat
Dahiliye Vekili	Hariciye Vekâleti Vekili
Ali Fethi	Hüseyin Rauf
Maliye Vekili	Maarif Vekili
Hasan Fehmi	İsmail Sefa
Nafia Vekili	İktisat Vekâleti Vekili
Feyzi	Feyzi
Sıhhiye ve Muaveneti	Erkânı Harbiyei
İçtimaiye Vekâleti V.	Umumiye Vekâleti Vekili
Dr. Tevfik Rüştü	Kâzım

Heyeti Umumiyyeye

Sirkat fiilinden sureti katiyede üç buçuk sene kürek ve başkaca bir ay ve kırk gün hapis cezalarına mahkûmen İstanbul Hapsanesinde mahpus bulunan Dersaadetli Hilmioglu Ali Sırrı'nın tahakkuk eden mâlûliyetine binaen bakıyei müddeti cezaiyesinin affına dair Heyeti Vekileden mevut lâyihai kanuniye, encümenimizce mütalâa ve tetkik ve iktizası müzakere olundu.

Merkum Ali Sırrı'nın verem illetiyle mâlûl olduğu iera edilen muayeneyi havi rapor münderecatından ve imtidadı mahbusiyeti takdirinde hayatının mâruzu mehalik olduğu Meclisi İdarei Vîlâyetin merbut mazbatasından ve cürmü mezkûrdan naşi 18 Rebiyülevvel 1338 tarihinde hapse alındığı da kaydı resmîden anlaşılmiş olduğundan ükmaline az bir müddet kalmış olan cezai mütebakisinin affı muvafıkî mâdelet görülerek berayı tasvip heyeti umumiyyeye arzına müttefik karar verildi.

Adliye Encümeni Reisi

Namına Mazbata Muh.

Biga	Kâtip
Hamid	İsparta
Âza	Tahir
İçel	Âza
Haydar Lûtfi	Bursa
Âza	Osman Nuri
Yozgad	Âza
Rıza	Saruhan
	Refik Şevket

REİS — İzahat arzu eder misiniz? (Hayır sesleri) Mazbatayı reyî âlinize vaz'ediyorum. Kabul edenler ellerini kaldırsın. Kabul edilmiştir.

HAKKI HÂMÎ B. (Sinob) — Reis Paşa Hazretleri müsaade buyurun. Reye vazî hususunda yanlışlık oldu... Malûmuâliniz bu bir kanundur. Heyeti umumiyesi hakkında söz söylenmeyince maddelere geçilir. Maddeler birer birer okunur. Ondan sonra reye konur (Geçti, geçti sadaları)

3. — ÂZAYI KİRAM MUAMELÂTI

1. — *Gümüşane Mebusu Şükrü Beyin tam tahsisatla mezuniyetine dair Divanı Riyaset kararının ikinci defa reye vaz'i*

REİS — Efendim geçen celsede Gümüşane Mebusu Mehmed Şükrü Beyin mezuniyetini kabul etmişsiniz. Tam tahsisatını reye koyduğumuz halde ekseriyet hâsıl olamadı. Binaenaleyh ikinci defa olarak reyinize vaz'ediyorum. Lütfen reylerinizi istimal buyurunuz.

Efendim vakit ziyan etmemek için müzakereye devam edelim. Bâzı sual takrirleri var. Cevaplarını vekili aidleri verecektir.

Hakkâri Mebusu Mazhar Müfid Beyin Hariciye Vekâletinden bir sual takriri var : (Takrir sahibi yok sadaları)

BASRÎ B. (Karesi) — Bendeniz üzerime alıyorum efendim.

REİS — Efendim Nizamname sarihtir, bu sual takrididir, istizah değildir, başkası deruhde edemez.

3. — *İzmit Mebusu Sırrı Beyin, Mister Kenedi ile akdedilen alâti ziraiye mukavelenamesine dair suali ve İktisat Vekili Mahmud Esad Beyin şifahi cevabı*

REİS — İzmit Mebusu Sırrı Beyin İktisat Vekâletinden bir sual takriri var :

Riyaseti Celileye

1. İktisat Vekâletinin Mister (Kenedi) namında birisiyle memlekete alâti ziraiye celp ve tevzii hususunda müzakere etmekte olduğunu evvelâ matbuatın neşriyatından sonra da İktisat Encümeninin resmi celsesinde Vekil Bey tarafından verilen izahattan anladım.

2. Vekil Beyin izahatını ve Mister Kenedi ile yapılan mukavelename müderecatını (Alâ-tı ziraiye) celbi ve tevzii meselesinin, tatbiki iktiza eden kanun ve talimatı mahsusası ahkâmına münafi buldum.

3. Vekil Beyefendi Kenedi ile kararlaştırıldığı mukavenameyi matbuat ile ilân ederek başka talibolup olmadığını ve daha mutedil şerait dermeyanına rağip zuhur edip etmeyeceğini anlayacağını vâdetiği halde bu ilân keyfiyeti henüz icra edilmemiş olduğundan unutulmamasını nef'i memleket namına temenni ederim.

4. Üçüncü maddede gösterilen ilân keyfiyetinin bu baptaki maksadı tamamen temin etmek ve merasimi lâzimeyi ifa suretinde kalmamak üzere müsait zaman ile İstanbul matbuatıyla dahi (Emsali veçhile) ecebi matbuatıyla ilânını muktazi ve aksini kavanini mevzuayı muhil ve nef'i memlekete münafi görürüm.

5. Bilâhara vukubulacak es'ileye zemin teşkil etmek üzere bu takririmin İktisat Vekâletine tevdiini teklif ederim.

8 Şubat 1338
İzmit
Sırrı

SIRRI B. (İzmit) — Takririm, sual değildi.

REİS — Efendim! Aynı suallerle alâkadar olduğu için Vekil Bey her ikisine birden cevap vermek üzere Kayseri Mebusu Osman Zeki Beyin de bir sual takriri var. Onu okutalım.

SIRRI B. (İzmit) — Reis Paşa Hazretleri. Bendeniz sualimi geri aldım.

REİS — Sırrı Bey takrirlerini geri almışlardır. (Neşe verdiniz sesleri)

4. — *Kayseri Mebusu Osman Zeki Beyin Mister Kenedi ile akdedilen Alâti ziraiye Mukavelenamesine dair suali ve İktisat Vekili Mahmud Esad Beyin şifahi cevabı.*

REİS — Efendim! Osman Zeki Beyin takriri okunmuyor :

Riyaseti Celileye

Ziraat Bankasının teşkilindeki maksadın ulviyetini takdir etmiyen hiçbir ferdolmadığı için bu bapta söz söylemeyi zait addederim. Bankanın şahsiyeti mâneviye ve hukukiyeye malik, müstakil bir müessesesi milliye olduğu münker

olmayıp ancak Ziraat Nezareti makamına kaim olan İktisat Vekâletine bir merbutiyeti varsa da bu merbutiyetin bir şekilden ibaret bulunduğu, tamamen sermayesi millet tarafından verilmiş ve elyevm. verilmekte bulunmuş olan mezkûr müesseseye bidayeti teşkilde bir şekli resmî ve rebilmek fikir ve emeline müstenidolmasıyla müeyyettir. Kanunu mahsusunda Ziraat Bankasına ait bilûmum muamelâtın bir Meclisi İdare ve bir Müdürü Umumi ile tedvir edileceği sarahatine nazaran İktisat Vekâletinin banka umur ve muamelâtına müdahalesi değil, bir hakkı murakabesi olabilir. Hal böyle iken Çester'in refika Mister Kenedi ile iki milyon altı yüz bin liralık bir Alâti ziraiye Mukavelenamesi tanzim ve İktisat Vekâletinden takdim ve imza edildiğini ve her sene merkumun Türkiye'ye getireceği dört yüz bin liralık alâti ziraiyenin satılmıyan aksamının bedelâtı mütahakkakasını nakden ve defaten Ziraat Bankasından istifaya salâhiyettar ve bankanın ifaya mecbur tutulduğunu ve şu Mukavelenin akit ve imzasından dolayı Mister Kennedy'den komisyon namına beş bin liraya karip veyahut mütecaviz bir simsarlık alınmak üzere bulunduğunu işittim. Harbî Umumide Almanya'dan celbedilen yedi yüz elli bin liralık alâti ziraiyenin el'an depolarda beklemekte ve kısmı âzamının işe yaramamakta olduğu tecrübeten sabit ve her livanın ne gibi alâti cedideye ihtiyacı bulunduğu mahalleri Ziraat Memuru da dâhil olduğu halde zürradan teşkil edilecek bir komisyon mârifetiyle badet tesbit muayyen bir esasa göre Ziraat Bankasının bu gibi mukaveleye girişmesi lâbüt iken milletin iki milyon altı yüz bin lirasını tehlikeye ilka suretiyle [Sel önünden kütük kaparı gibi] alelâcele mühim ve neticesi vahim olan şu mukavelenin saiki nedir? İktisat Vekâletinin şifahen cevap vererek Meclisi Âliyi tenvir buyurmasını arz ve teklif eylerim.

Kayseri Mebusu
Osman Zeki

İKTİSAT VEKİLİ MAHMUD ESAD B. (İzmir) — Efendiler Osman Zeki Beyin sual takririne cevap vermezden evvel ahiren İktisat Vekâletiyle Mister Kenedi arasında akdolan Alât ve edevatı ziraiye Mukavelenamesinin hulâsasına dair ufak mâruzatta bulunmayı maksadın tenevvürü için pek faydeli buluyorum. Müsaade buyurulursa; bu mukavelenamenin ne oldu-

ğunu bir iki kelime ile arz edeyim. Mukavele-name tabedilmektedir ve Heyeti Celilenize ayrıca tevzi edilecektir. Fakat hulâsasını şimdiden arz etmeyi pek faydeli buluyorum :

Efendiler alât ve edavatı ziraiye Mukavele-name ile memlekette bir Alât ve Edevatı Ziraiye Şirketi vücuda getiriyoruz. Bu şirket imtiyaz ve inhisar mahiyetini haiz değildir, bu şirketin yanında diğer şirketler de teşebbüsatta bulunabilirler ve alât ve edavatı ziraiyeyi serbestçe satarlar. Bu şirketin sermayesi on milyon lira kadar olacaktır ve bu sermayenin yüzde kırkına Türk sermayedarları tarafından iştirak edildiği takdirde şirket Türk olacak. Sermayenin yüzde kırkına Türk sermayedarları tarafından iştirak edilmediği takdirde şirket Amerikan olacak ve fakat tamamen - Mukavele-name mucibince - bizim memleketin kavaninine, yani Türk kanunlarına tâbi olacaktır. Bu şirket bu sene memleketimizde muhtelif yerlerde de, İktisat Vekâletinin göstereceği yerlerde on iki atelye açacaktır. Tamirhane açacaktır. Bu atelyelerden iki tanesi seyyar olacak ve hat üzerinde dolaşarak icabeden yerlerde tevakkuf ederek tamirat ile meşgul olacaktır. Diğer atelyeler sabit olacaktır. Atelyelerde akalli elli Türk çalışacak ve bütün atelyelerde çalışanlar kâmilen Türk bulunacaktır, Türkiyeli olacaktır. Bu suretle ümidediyoruz ki, memlekete lâzım olan makinistleri ve alât ve edavatı ziraiye tamircilerini mebzulen yetiştirebileceğiz. Şimdiye kadar makinistliği memlekette terakki ettirmek için yalnız iki müessesese meydana getirebildik. O da bu sene Ankara'da açtığımız makinist müessesesiyle bir de Adana'daki müessesedir. O da işe başlamak üzeredir. Fakat bu iki küçük müessesese ile memleketimizin tamirci ve makinist ihtiyacının teminine imkân yoktur.

Bu şirketin vücuda getireceği tamirhanelerde başlarında muallim de bulunacaktır. Orada liyakat kesbederek makinistliği öğrenenlere sertifika verilerek memleketin ihtiyacı olan yerlere, köylere gönderilecek alât ve edavatı ziraiye tamirciliği yaptırılacaktır ki, ettiğimiz hesaba göre üç sene zarfında memlekette aşağı - yukarı iki bin, üç bin tamirci yetiştirilecektir ve memleketimizin muhtelif köylerinde alât ve edavatı ziraiye tamiriyle işigal edecekler ve bunlara lâzım olan ufak ve iptidai sermayeyi İktisat Vekâleti temin edecek, şirket alât ve edavatı taksit ile satacak-

tır ve bu taksit miktarlarını Vekâlet ile biltilâf tesbit edecek ve ona göre satış muamelesine bağlıyacaktır. Bunu ve atelye işini pek mühim telâkki ettik. Malûmuâlimiz alât ve edavatı ziraiyenin ve asrı vesaitin taammüm etmemesine en büyük saik tamirci bulunamamasından, kırılan alât ve edavatın yapılmamasından ve memleketin mühim ve büyük alâtı ziraiyeyi alacak parası bulunmamasından ileri geliyordu. Bu iki maksadı temin ettik ve tecrübesi önümüzdedir. Singer makineleri bugün memleketimizin en geri olan yerlerine giriyor. Çünkü bir tamirci buluyor. Taksitle satın alınıyor. Ümidediyoruz ki, alât ve edavatı ziraiye de bu teshilâtı görecektir ve memleketimizde taammüm edecektir. Hükümet isterse ve arzu ederse, muvafık görürse şirket nümune çiftlikleri vücuda getirmeyi de temin edebilir. Ayrıca yapılacak bir icar Mukavele-name ile. Fakat Hükümetin elindedir. İstemezse vermez.

EMİN B. (Erzincan) — Temenni ederiz ki vermesin.

MAHMUD ESAD B. (Devamla) — Buna karşı, şirketin yapacağı bu işlere karşı İktisat Vekâleti Ziraat Bankasıyla senevi dört yüz bin lira asgari satış temin ediyor. Ve bu altı seneye münkasemdir. Bunu biz esas itibariyle muvafık bulduk. Çünkü bizim memleketimizde yapacağı işler pek büyüktür ve memleketin ihtiyacı âcili bunu iltizam ediyordu. Memleketimizi Kurunuvüstai bir halde bırakamadık. Malûmuâliniz memleketimizin iktisat vâdisinde en mühim noktası teslim buyurursunuz ki ziraattir. Yegâne istihsali budur. Kurunuvüstadaki hayatla bugünkü hayatımızı idame etmenin imkân ve ihmali yoktur efendiler. Dört yüz bin liralık satış şu suretle temin ediliyor. Üç sene zarfında şu alâtı ziraiyeyi satabilirse Ziraat Bankası tamamen kefaletten teberri ediyor. Satamadığı takdirde altı sene müddetle dörder yüz bin liralık alışveriş yapacaktır. Bu kadarını satabilir mi, satamaz mı meselesi mütehassısları arasında mevzuubahsoldu. İstatistikleri çıkardık. Bileümle elviye ve vilâyata telgraflar gönderdik. İhtiyacatını dinledik ve gördük ki 1329 senesi istatistiğinde alât ve edavatı ziraiye ithalâtı bir buçuk milyon liradır ve elimizde bulunan ve valiler, mutasarrıflar tarafından gönderilen ve komisyonu mahsus tarafın-

dan tetkik edilen ihtiyacı hakikiye miktarı bugün üç buçuk milyon liradan fazladır. Memleketin buna âcil ihtiyacı vardır.

Efendiler! Diyebilirim ki, şirketin mahiyeti umumiyesi şu mâruzatımdan ibarettir. 21 maddelik bir mukaveleden ibarettir. Bu da ayrıca tevzi edilecektir. Fakat hututu esasiye bundan ibarettir. Yalnız şu cihete işaret edeceğim ki bu sene memleketimizin muhtelif aksamında vücuda getirilecek olan atelyeler, yani tamirhaneler tedricen fabrika haline getirilmeye doğru çalışılacaktır ve oralarda imar edilecek olan alât ve edevatı ziraiyeyi himaye için biraz daha temettü koyduk. Binaenaleyh umarız ki, bundan on sene sonra memleketimizin şurasında burasında küçük küçük alâtı ziaie fabrikaları da vücut bulmuş olacaktır. Efendiler bu Alât ve edevatı ziraiye Mukavelenamesini Ziraat Bankasıyla yapmak doğrudan doğruya kanaati âcizanemce, İktisat Vekâletinin salâhiyeti dâhilinde olduğu halde meselenin ehemmiyetini nazarı itibara alarak bir kere de Heyeti Vekilede mevzuubahsettik ve Heyeti Vekile de ittihaz edilen karar ile bu şirketin teşekkülünü müttefiklik kabul etti. Saniyen İktisat Encümenine de müracaat ettik. İktisat Encümeni de müttefiklik kabul etti. Arkadaşların da reylerine müracaat ettik. Hemen hepsi bunun memleket için pek nâfi' bir eser olduğuna kaani bulundular ve vekâleti bu hattıharekâtından dolayı tebrik de ettiler. İktisat Vekâletinin kanaatine göre bugün memlekette her şeyden evvel ziraatimizi asrî bir hale ifrağ ve istihsalâtımızı tezyidetmek lâzımdır. Ziraatimiz asrî bir hale gelmedikçe ve istihsalâtımız tezyidedilmedikçe şu cihete kaanim ki, sulhü mütaakıp memleketi büyük bir buhranı iktisadi beklemektedir. Bu buhranı iktisadının önüne ancak ve ancak memleketin istihsalini tezyit ile geçebileceğiz. Geçmediğimiz takdirde iktisadi buhran devam edecektir. Kayseri Mebusu Osman Beyin sual takrirlerinin ihtiva ettiği maddelere birer birer cevap vereceğim. «Ziraat Bankasının teşkilindeki maksadın ulviyetini takdir etmiyen hiçbir fert olmadığı için bu bapta söz söylemeyi zait addederim. Bankanın şahsiyeti mâneviye ve hukukiyeye malik müstakil bir müessesesi milliye olduğu münker olmayıp ancak Ziraat Nezareti makamına kaim olan İkti-

sat Vekâletine merbutiyeti varsa da bu merbutiyetin bir şekilden ibaret bulunduğu ve tamamen sermayesi millet tarafından verilmiş ve elyevm verilmekte bulunmuş olan mezkûr müesseseye bidayeti teşekkülde bir şekli resmî verebilmek fikir ve emiline müstenidolmasıyla müeyyettir.» Efendiler! Ziraat Bankası hakikaten diğer müdiriyeti umumiyelere makıys değildir. Az - çok bir istiklâli vardır. Fakat İktisat Vekilinin Ziraat Bankasının önündeki vazife salâhiyeti yalnız şekilden ibaret değildir. Ziraat Bankasının son Kanunu mucibince Vekil orada murakıptır ve murakıplığın mânasını tamamen kanun göstermiştir. Bankanın ikrizat ve istikzaratına nezaret eder ve bankayı eğri yollarda gitmekten meneder. Vekil, Bankanın Müdürü Umumisini inha eder ve onlara icabeden veçheyi verir ve kanunsuz muamele yapmalarına dikkat eder. Bankanın nef'iy-le alâkadar birçok hususâtı da Banka Heyeti İdaresine tavsiye eder. Binaenaleyh Vekilin oradaki vazifesi korkuluktan ibaret değildir ve olamaz, mânası kalmaz murakıplığının ve nezaretinin.

«Kanunu mahsusunda Ziraat Bankasına ait bilûmum muamelâtın bir Meclisi İdare ve bir Müdürü Umumi ile tedvir edileceği sarahatine nazaran İktisat Vekâletinin banka umur ve muamelâtına müdahalesi değil, bir hakkı murakabesi olabilir» Evet! Vekil esasen böyle bir müdahalede bulunmamıştır ve böyle bir şey mevzuubahsolamaz. Kanunun kendisine bahsettiği murakıplık vazifesini yapmıştır Mister Kenedi Projesinde Fakat Vekâletinin murakıplık vazifesi de Mebusu Muhterem Osman Zeki Beyin zannettiği gibi şekilden ibaret değildir. Hal böyle iken Çester'in refikası Mister Kenedi ile ilki milyon altı yüz bin liralık bir alâtı ziraiye Mukavelenamesi tanzim ve İktisat Vekâletinden tahtim ve imza edildiğini ve her sene merkumun Türkiye'ye getireceği dört yüz bin liralık alâtı ziraiyenin satılmıyan aksamının tahakkuk eden bedelâtı müta-hakkikasını nakden ve defaten Ziraat Bankasından istifaya salâhiyattar ve bankanın itaya mecbur tutulduğunu ve şu Mukavelenin alkit ve imzasından dolayı Mister Kenediden komüsyon namıyla 70 bin liraya karip veyahut müteceviz bir simsarlık alınmak üzere bulunduğunu işittim. Efendiler cümlelerin son fıkrâ-

sına en son olarak cevap vereceğim; haysiyet, namus ve şeref kısmına en son cevap vereceğim, ondan evvel şu cihetine işaret etmek isterim. Hal böyle iken Çester'in refikı Mister Kenedi ile 2 milyon 600 bin liralık bir Alâtı ziraiye Mukavelenamesi tanzim edilmiş, Vekâlet tahtım ve imza etmiş ve her sene merkurumun Türkiye'ye getireceği alâtı ziraiyenin satılanıyan aksamının bedelâtı nakden ve defaten verilecek imiş. Efendiler! Biraz evvel Vekilin banka hususundaki vazaif ve salâhiyetini arz ederken demiştim ki, Vekil bankanın nef'ine memleketin menafii âliyesine muvafık göreceği şeyleri bankaya tavsiye edebilir. Ve İktisat Vekiliniz de başka bir şey yapmamıştır. Bankanın sermayesinin hâdisatı siyasiye ve mütevali harbler yüzünden pek çok azaldığı bir günde Vekil istedi ki, banka sermayesinin ve kudretinin fevkinde memlekete büyük bir iş yapsın ve bu suretle kanunda munderic vazifesi asliyesini, Türk çiftçilerine yardım vazifesini ifa etsin. Binaenaleyh düşündü, taşındı, büyük bir sermayeye malik bir ecebi müessesesiyle, bankayı kefil göstererek, bu işe başlamaktan başka çare göremedi. Çünkü bankanın sermayesi büyük işi başarmaya kâfi değildi. Ziraat Bankası için memlekette bir sene zarfında on iki atelye yapmak imkânı yoktu. On iki atelyeyi gelecek sene yirmi dörde çıkarmak ve bunları ertesi sene bir imalâthane, bir fabrika haline getirmek imkânı yoktu. Binaenaleyh Vekâlet bunları doğrudan doğruya bankanın parasıyla getireceğine bir ecebi müessesesi vasıtasıyla getirip bankanın ufak sermayesinden büyük istifadeler etmek yolunu düşündü ve bunu bankaya teklif etmeyi de vazai fi milliyesi sırasında gördü. Bu suretle bankaya teklif etti.

Banka; Heyeti Vekile kararından, İktisat Encümeni kararından ve mütehasısların fikrini aldıktan sonra serbestii tam dâhilinde meseleyi müzakere etti ve ufak tefek tadilâtlarla mukaveleyi olduğu gibi kabul etti. Bundan sonra da İktisat Vekâletiyle, bankayı temsil eden İktisat Vekâletiyle Mister Kenedi arasında münakit Mukavelenameyi burada bulunmadığım sırada Vekili Muhterem Feyzi Beyefendi imza buyurdu. Tamamen ben de taraftarım ve esasını bendeniz hazırlamıştım.

RİFAT B. (Tokad) — Nafia Vekili evvelece yolları yapsın.

YAHYA GALİB B. (Kırşehir) — Yolları da yapar. Sırası gelince bilâhara onları da yapar.

REİS — Rica ederim, muhavere olmasın.

İKTİSAT VEKİLİ MAHMUD ESAD B. (Devanla) — Efendiler, memleketi, uzun zaman bugünkü vaziyette idame ettirmek, yaşatmak imkânı yoktur. Mutlaka sahai iktisatta ilerlemek ve yenileşmek mecburiyetindeyiz efendiler! Elimizdeki karasabanlarla dünya ziraat istihlâtinin önüne dikilmemiz, çıkmamız imkân ve ihtimali mevcut değildir. Fakat Türkiye yaşayacak ve asrı vesaitte istinadederek, onları bularak yaşıyacaktır ve onun için bu Mukaveleyi kabul ettik. Efendiler! Banka bütün parasını tahsil etsin. Ondan sonra bu işe girsin diye bekliyemezdik. Efendiler! Sizi temin ederim ki, dünyanın en büyük bankaları, en büyük sermayeleriyle bu gibi işleri doğrudan doğruya başaramazlar, yapamazlar. Yapılacak bir şey bankanın şahsiyeti mâneviyesinden istifade ederek büyük bir şirketi bu işe karıştırmaktır. Mukavelenameyi tetkik ederseniz pekâlâ görürsünüz ki, tamamen menafii milliyemize muvafıktır ve şimdiye kadar yapılmış olan mukavelenamelerin hepsinden daha millî bir mahiyeti haizdir. En ufak bir zarar dahi bu Mukavelename yüzünden melhuz ve muhtemel değildir. Yalnız Adana'nın bu sene alât ve edavatı ziraiye hususundaki ihtiyacı beş yüz bin lirayı mütecevazdır ve farz ediniz ki, Ziraat Bankası her sene iki yüz bin liralık alât ve edavatı ziraiye almaya mecbur olmuştur. Fakat tasavvur ediniz ki, bu defa Ziraat Bankası iki milyonluk alât ve edavatı ziraiye alırken memleketin her köşesinde yeni yeni atelyeler vücut bulacaktır ve o yeni yeni atelyeler içinde Türk çocukları çalışacaklar ve orada makinistlik yapacaklardır. Efendiler! Bunun için Ziraat Bankası iki milyon lira sarf etmeyi her zaman kabul edebilir ve vazai fi mühimmesindedir. Vazai fi esasıyesindedir ve geri taraftan da alât ve edavatı ziraiyenin husule getireceği istihsal, bankanın alacağı iki yüz bin liralık alât ve edavatı belegan mabelâğ telâfi edebilir.

«Harbi Umumide Almanya'dan celbedilen yedi yüz elli bin liralık alâtı ziraiyenin el'an depolarda beklemekte ve kısmı âzamının işe yaramamakta olduğu tecrübeten sabit ve her livanın ne gibi alâtı cedideye ihtiyacı bulunduğunu mahalleri Ziraat memuru da dâhil olduğu halde zürradan teşkil edilecek birer komisyon marifetiyle

badettesbit muayyen bir esasa göre Ziraat Bankasının bu gibi mukaveleye girişmesi lâbüt iken milletin iki milyon altı yüz bin lirasını tehlikeye ilka suretiyle (sel önünden kütük kapar gibi) alalacele mühim ve neticesi vahim olan şu mukavelelerin saiki nedir?»

Efendiler! Her livadan ve her vilâyetten ihtiyacını sorduk. Her liva ve vilâyet, dâhilinde teşkil ettiği komisyonlarla memleketin alât ve edavatı ziraiyeye olan ihtiyacatını tesbit ederek bize gönderdi. Biz de burada ayrıca bir müte-hassis komisyonda meseleyi tetkik ettirdik. Ona göre karar verdik, yoksa usul ve nizam haricinde bir iş yapmadık. Filvaki vaktiyle Almanya'dan getirilen alât ve edavattan istifade edilmedi. Satılmadı, yeraltında kaldı. Bunda çok hakkı vardır. Biz mazinin önümüze koyduğu o tecrübeden istifade etmek istedik ve aynı hatalı yola sapmak istemedik. Yani doğrudan doğruya memlekete alât ve edavatı ziraiye getirterek banka vasıtasıyla sattırmayı bankanın menfaatine mü-nafi gördük. Çünkü; bankanın içinde bu işleri idare edecek adamlar mevcudolmadığını uzun tecrübe hayatı bize gösterdi ve esasen mazurdur. Çünkü oradaki Ziraat memurlarının vazifesi bankacılıktır. Alât ve edavatı ziraiye tamir ve termi-mi ve satışı değildir. Bankada yenibaştan bir büt-çe ile muazzam bir teşkilât yapmak lâzımdı ki belki o zaman o teşkilât ile alât ve edavatı zirai-yeyi satabilirdik. Buna lüzum görmedik. O pa-ranın sarfı günahdır. Bunu doğrudan doğruya bir şirket vasıtasıyla yaptırmayı muvafık bulduk.

Bankada muazzam bir teşkilât yapmak lâzım-dı. Çünkü, büyük büyük atelyeler vücuda getir-mek lâzımdı. Satmak meselesi vardı. Hulâsa bir-çok işler vardı ki, bunları doğrudan doğruya bankanın temin etmesi onun hal ve âtisini tehli-keye ilka edebilirdi. Bunun için yapmadık. Tec-rübesi önümüzdedir. On seneden beri banka çok zarar gördü. Doğrudur, toprak altında gömülüü kaldı. Çünkü: İdare edilemiyor, alât ve edeva-tı ziraiyeyi idare edecek kimse yoktu. Tamir edilemiyordu, satılmıyordu, binaenaleyh top-rağa gömülüp gidiyordu. Toprağa gömdürme-mek için biz bu yola sâlik olduk. Bir de efendiler! «Meseleyi Büyük Millet Meclisine getir-mek meselesi vardır. Son Banka Kanununun ikinci maddesinin 3 neü fıkrası bu salâhiyeti ta-mamen bankaya vermektedir. Bu, banka için bir nevi ikraz, istikraz işi gibidir. Banka ikraz

ve istikrazatı için nasıl ki, Büyük Millet Meclisinin tasdikine muhtağ değilse bu gibi hususatta da tasdik ettirmek mecburiyetinde değildir. Eğer bankanın kanunlar ve nizamnameleri bunun Büyük Millet Meclisi tarafından tasdik lüzumunu gösterseydi bir dakika için tereddüdet-miyeceğimize emin olabilirsiniz. Hattâ kanunu okuduktan sonra kâfi görmedik. Muvazenei Maliye Encümeni Reisiyle istişare ettik, o da bu kanaatte bulundu, ve bankanın Müdürü Umumisi ile de istişare ettik, ve tamamen bankanın salâhiyeti dairesinde olduğunu bize söyledi ve mâziye ait birçok misaller de zikretti. Biz de kanunu okuduk. Gördük ki, doğrudan doğruya bu işi yapmak bankanın salâhiyeti dâ-hilindedir. Binaenaleyh Heyeti Celilenize aid-olmayan bir iş ile Heyeti Celilenizi işgal etmek istemedik. Yoksa vazife ve salâhiyetinizi teca-vüz etmedik. Heyeti Celileniz bu hususta hakem olup, kararlarını verir. Ne lâzımsa bittabi o yolda muamele yapar. Hulâsa mukavelelerin neticesi vahim ve mühlik değildir. Mukavele-namenin memleket için mahz saadet ve refah olduğuna kaaniiz. Bu hususa dair vereceğim cevap bundan ibarettir.

Gelelim yetmiş bin liralık komisyon meselesine. Efendiler! Memleketin âli menfaatlerini her şeyin fevkinde gören ve hayatı siyasiyeye yeni atılan bir adam için bu elim bir ithamdır. Böyle şeyler olabilir. Fakat bunun cevabını da namusundan şüphesi olmayan bir adam kolaylıkla verebilir. Hayatı siyasiyeye yeni atılan ve memlekete çok iş görmek isteyen bir adam hakkında; bu çok elim ve müessif bir şeydir. Efendiler! Heyeti Celilenizi temin ederim. Bu cümle yalnız benim hakir ve nâciz şahsıma aid-olsaydı; Heyeti Celileniz huzurunda cevap vermekten kendimi müstağni addederdim ve memleketin büyük işleri için çalışırken bu gibi iftiralara mâruz kalmamı kendim için bir süs ve şeref telâkki ederdim. Fakat ne yapayım ki, efendiler ortaya konulan iftira yalnız benim nâciz ve ehemmiyetsiz şahsıma değil, bana itimad-eden Heyeti Celilenize ve sizin temsil ettiğiniz bütün milletin haysiyetiyle alâkadardır olduğu için izahat vereceğim.

ŞEVKET B. (Bayezid) — Milletle alâkası yoktur. Memuru mesulüne aittir.

İKTİSAT VEKİLİ MAHMUD ESAD B. — Memuru mesulünün yapması, evet! Bir millet

için de elîmdir. Bunun için efendiler! Bu mesele hakkında izahat vermeyi lüzumlu görüyorum ve kendimi bu hususta mecbur addediyorum. Teşekkür ederim ki, Celse de alenidir. Kayseri Mebusu Osman Zeki Bey şöyle diyor :

«Şu mukavelenin akit ve imzasından dolayı Mister Kenedi'den yetmiş bin liraya karip veyahut müteceviz komüsyon namıyla simsarlık alınmakta bulunduğunu işittim.»

Efendiler! İktisat Vekâleti böyle çirkin bir vakanın hudusünden haberdar değildir ve böyle bir vaka hâdis olmamıştır. Binaenaleyh vekâletin böyle bir hâdiseden haberdar olmaması imkânı ve ihtimali yoktur. Fakat ok yayından çıkmıştır. Osman Zeki Bey böyle bir vakanın olduğunu söylüyor. Şüphe etmiyorum ki : Osman Zeki Bey bu iddiasını bir hafif meşreplikle ortaya atmış değildir. Büyük Millet Meclisi âzayı kiramı içinde bu gibi mühim mesaili böyle hafif meşreplikle ortaya koyacak bir zatın bulunduğu da kaîl değilim. Yoktur böyle bir adam. Yalnız elbette Mebusu Muhteremin bildiği bir hakikat var demektir. Böyle bir vaka olmuş değildir. Binaenaleyh bu ağır ve kirli vakayı bilmek için bendeniz tek bir yol görüyorum. Tek bir çarei hal buluyorum. O da şudur : Heyeti Celilenizin arasından müntahap bir Tahkikat Heyeti teşkil edilir. (Anket sesleri) Türkçesini söylüyorum. Bu heyet gelir, meseleyi tetkik ve tahlil eder. Eğer efendiler böyle bir vaka olmuşsa - ki, olmamıştır - size itimatla memleketin en mühim bir meselesini deruhde eden İktisat Vekili yalnız vekâletten değil, İzmir Mebusluğundan da istifa eder ve gider. Kendisini memleketin kanunlarına ve zabitanın tavassutuna ihtiyaç messetmeksizin mahkemeye teslim eder ve bunu da kendine en büyük bir şeref bilir. (Alkış)

NEŞET B. (İstanbul) — Hattâ intihar eder.

İKTİSAT VEKİLİ MAHMUD ESAD B. (Devamla) — Evet efendiler vekillikten istifa ederim. Bu kâfi değildir. İzmirlilerin de bir şerefi vardır. İzmirli Mahmud Esad'ın da bir şerefi var. Mebusluktan da istifa eder, kendimi mahkemeye teslim ederim ve bunu kendime en büyük bir vazife telâkki ederim. Fakat efendiler! Teslim edersiniz ki, Osman Zeki Beyden de bendenizin bir şey istemesi lâzımdır. Hayatı siyasiye yeni giren bir adamın önüne bu iftiracığını atan Osman Zeki Beyin de namuslu bir adam olduğuna kaaniim. Kendisinin de Kayseri Mebusluğundan isti-

fa ederek gidip mahkemeye kendisini teslim etmesini isterim. (Bravo sadaları)

OSMAN B. (Kayseri) — Öyle değil.

İKTİSAT VEKİLİ MAHMUD ESAD B. (Devamla) — Aksi halde tasavvur buyurursunuz ki, itimadınızla İktisat Vekâletini idare eden bir adamın bir dakika mevkiini muhafaza etmesi imkân ve ihtimali yoktur ve namusunu seven her adamın burada durması imkân ve ihtimali yoktur. Yani efendiler! Meselenin hulâsası şudur : Ben vaka tahakkuk ettiği takdirde mahkemeye milletin emniyetini suiistimal eden bir adamın diye gideceğim. Osman Zeki Bey de ben de müfteriyim diye gidecektir.

YAHYA GALİB B. (Kırşehir) — Öyle bir şey yok. Mahmud Esad Bey şunu yapmış demiyorlar ki.

HÜSEYİN HÜSNÜ Ef. (İstanbul) — Pek doğrudur.

REİS — Efendim; sualler takyidedilemez, herkes sözünü söyleyebilir. (Devam sadaları)

REFİK ŞEVKET B. (Saruhan) — Herkes sözünü söyler. Fakat namusa tecavüz edilemez.

ALİ SAİB B. (Urfa) — İktisat Vekâletine târiz vardır.

REİS — Rica ederim, müsaade buyurunuz efendim.

İKTİSAT VEKİLİ MAHMUD ESAD B. (Devamla) — Efendiler, başka memleketlerde, başka diyarlarda namusun telâfisi için başka vasıtalar vardır. Fakat bizim memleketimizin mevzuatı kanuniyesi bu gibi namus meselelerini hal için efkârî umumiyeyi hakem kılıyor, efkârî umumiyeye milletin aynasıdır. Bir de Millet Meclisi vardır. Ben Millet Meclisinin tahkikatından sonra vereceği kararı kendim için kâfi görürüm. Efendiler şurada şahsımla alâkadar nâçiz, âciz vâkaya da temas etmek istiyorum. Buna temasa mecbur olduğumdan dolayı da pek müteessif, pek mütecellim, dilhûnum. Fakat ne yapayım ki, tekrar arz ediyorum. Bu benim kanaatime göre yalnız nâçiz şahsımla alâkadar değildir. Bana itimadedenleri bilhassa alâkadar eder. Onun için yâdedeceğim. Efendiler, Mahmud Esad Kayseri Mebusu Muhteremi Osman Zeki Beyin zannettiği gibi yetmiş bin liralık simsarlık meselelerine tenezzül edecek ve o süfliyetler içinde dolaşacak adamlardan değildir. Mahmud Esad, üç yüz bin liralık servetini omuzunda silâh ile memleket için

çiğniyen adamdır. (Doğrudur sadaları) Bu süfliyete tenezzül etmez ve o servetin yıkık kalan kısmı da Türkiye'nin itilâsı ve Türk inkilâbının yükselmesi için naçiz ve âciz bir hediyedir ve bu hayatım o inkılâp yolunda fena bulacaktır. Efendiler o süfliyetlere tenezzül edemem. Bunu yâd edişimden maksat - çok müteessifim - fakat hepimizi kurtarmak için söylüyorum.

İHSAN B. (Cebelibereket) — Keşke bunu söylemeseydiniz daha iyi olurdu.

MAHMUD ESAD B. (Devamla) — Ben de pek müteessirim. Yalnız eşhasla alâkadar olaydı söylemezdim, fakat tasavvur buyurunuz pek ağır bir itham altındayım. Hulâsa efendiler! Son sözlerimi söylüyorum. Biliyorsunuz ki, bütün bir is-lâhat tarihimizde teşebbüslerimiz daima akım bırakılmıştır ve bu teşebbüslere bilhassa iki silâh teveih edilmiştir. Osman Zeki Bey biraderimizi bununla itham etmek istemiyorum. Fakat öyle hâdiseler karşısında kalıyoruz ki hemen eski hâdiselerin tekerrüründen ibarettir. Binaenaleyh hiçbirinizi rencide etmesin. Müsaadenizle bir hakikati tarihiyeye ilişmek isterim. Hükümetimizin yaptığı teşebbüsler hep akım kaldı. Bu iki sebepledir. Efendiler! Yüz senelik islahatı tarihiyemizde Devlet her hangi bir işe elattıysa, memleketi her hangi bir inhitattan kurtarmak istediye bir mesele karşısında kaldı. Birincisi eenebiler siyasi gâileler ihdas ettiler ve memleket her yenilik adımımda düşürüldü, düşürüldü. Başını kaldıramadı. İkincisi memleket dâhilinde propaganda ettiler ve memleketin en sâf simalarını kirli yüz olarak ortaya çıkardılar ve memlekette teşebbüse girecek büyük insanların elleri boğründe kaldı ve namuslarından korktular. Fakat efendiler! Yeni Türkiye'nin yeni gençliği, gençleri bunlardan korkmıyarak ilerliyecektir. Çünkü her şeyin fevkinde kanun vardır. Efendiler! Dâhilden yapılan öyle propagandalar oldu ki hiç namusuna şüphe etmediğim Osman Zeki Bey gibi arkadaşlarımızı bilmiyerek böyle iğfal etti. Çünkü bunlar suretihak-tan görünürler ve milletin ruhuna uyacak sözler söylerler ve maksatlarını yürütürler. Efendiler! İktisat Vekâleti resmen haberdardır. Bugün gerek Chester Projesinin ve gerek Alât ve edevatı ziraiye Mukavelenamesinin akamete uğratılması için memleketin içine eenebi memleketlerden para gelmiştir. Efendiler! Bunu söylemekten maksadım yalnız Heyeti Celilenizi de-

ğil, bütün milleti tenvir etmektir. Efendiler! Chester Projesi bundan on beş sene evvel tatbik edilseydi bugün memleket ihya edilirdi. Efendiler tekrar ediyorum. Chester Projesi bundan on beş sene evvel yapılmış olsaydı bâzi tadilâtiyle memleketi ihya ederdi.

TEVFİK B. (Van) — Alman parası bırakmadı.

İKTİSAT VEKİLİ MAHMUD ESAD B. (Devamla) — Hulâsa efendiler; yalnız Heyeti Celilenizi değil, bütün efkârı umumiyeyi tenvir için söylüyorum. Arkadaşımızı bundan tenzih etmeyi de vazife biliyorum. Fakat bir hakikat vardır. Onu da hatırlatmak istiyorum.

ABDULLAH Ef. (İzmit) — Sözleriniz tezat teşkil etmiyor mu? (Etmiyor sadaları)

İKTİSAT VEKİLİ MAHMUD ESAD B. (Devamla) — Hulâsa efendiler, kürsüden inmeden evvel tekrar rica ederim, bu mesele İktisat Vekili meselesi değil, mühim bir meseledir.

ALİ ŞÜKRÜ B. (Trabzon) — Bu işin haricinde söz istiyorum Reis Bey!

REİS — Söz, sual sahibi Osman Zeki Beyindir.

İKTİSAT VEKİLİ MAHMUD ESAD B. (Devamla) — Bu mesele mühim bir meseledir. Memleketin terakkisi için, âtisi için mühim bir meseledir. Namus ve haysiyet ve şeref meselesidir. Memlekette iş göreceklere meselesidir. Heyeti Celilenizin bu meseleyi halletmesini rica ederim. Çünkü bütün milletin namusunu kurtarmış olursunuz.

YAHYA GALİB B. (Kırşehir) — İş göreceklere almaz, fakat iş görmiyenler de almaz mı rica ederim?

NAFİA VEKİLİ FEYZİ B. (Diyarbakir) — Efendim müsaade ediniz, mukavelenameyi ben imza etmişim. Benim de mâruzatım var. Arz edeyim, ondan sonra başkaları söylesinler. (Hakkı vardır sesleri)

OSMAN ZEKİ B. (Kayseri) — Sual sâil ile mesul arasında olur.

NAFİA VEKİLİ FEYZİ B. (Devamla) — Bendeniz de İktisat Vekâleti Vekili sıfatıyla söyleyeceğim. Çünkü imza eden benim.

ABDULLAH Ef. (İzmit) — Usule dair söyleyeceğim.

REİS — Usul yoktur.

ABDULLAH Ef. (İzmit) — İktisat Vekili sizin imzanızı kabul etti. O halde sizin söylemenize lüzum yoktur.

NAFIA VEKİLİ FEYZİ B. (Devamla) — Efendim benim zamanında olmuştur. Söylüyecğim. Herkesin namusu vardır. Alınımız açıktır. Para aldı diyorlar. (Devam sadaları)

REİS — Vekil Bey zamanına ait bir meseleyi izah edecekler. (Devam sadaları)

NAFIA VEKİLİ FEYZİ B. (Devamla) — Arkadaşlar refikî muhteremim İktisat Vekili Mahmud Esad Beyefendi esasatını müzakere ile bu ziraat alât ve edevatı hakkındaki mukavelenin akdi şerefini bendenize bırakmış olduklarından dolayı kendilerine alenen teşekkür ederim. On beş senelik gerek hayatı mebusiyetimde ve gerek hayatı memuriyetimde şerefimle yaşadım ve bu meselenin nafi' olacağına kendi vicdanımla tamamiyle kaaniim. Memlekete âzami faide hâsıl olacağına tamamen kaaniim. Mahmud Esad Beyefendi Hazretleri gittikleri zaman bu mukaveleyi bendenize bıraktılar. O vakit Ziraat Bankası Müdürü burada değildi. Bendeniz İktisat Vekili Vekiliydim. Asıl Vekil gelinceye kadar meseleyi on beş, yirmi gün tehir ettim. Meclisi İdare de o zaman nâtamandı. Hattâ ikmal edilmesini bekledim ve Meclisi İdarece karar verildikten sonra bunu imza ettim. Meclisi İdare ikmal edildi ve Heyeti Fenîyesine tekrar havale edildi. Üç dört celsesinde karar verdi, bunu kabul etti. Bendeniz de bunu gerek Meclisi İdarenin verdiği kararlar ve gerek salâhiyete binaen imza ettim. Şimdi Osman Zeki Bey biraderimiz burada 72 bin lira kadar bir paranın simsariye veyahut başka suretle alındığını beyan ediyor.

OSMAN ZEKİ B. (Kayseri) — Ahndı diyen yok. İşittim diyorum.

NAFIA VEKİLİ FEYZİ B. (Devamla) — İşittiğini, ben bunu ilk defa olarak kendilerinden işittim ve hattâ dün burada sual takrirlerini verdiği halde bilmiyorum.

NEŞET B. (İstanbul) — Gazete de yazdı.

YAHYA GALİB B. (Kırşehir) — Usule dair söz isterim.

REİS — Usulü müzakere yok.

YAHYA GALİB B. (Kırşehir) — Var işte!

REİS — Hayır efendim müzakere yok.

NAFIA VEKİLİ FEYZİ B. (Diyarbakir) — Refikî muhteremim Mahmud Esad Bey birade-

rimizin pek güzel izah buyurdıkları veçhile ve hakikaten memlekette hepimizin şeref ve haysiyetimiz vardır. Ben bu paranın on mislini görmüşüm. Herkes bilir. Ayağımı vurmuşum, tükürmüşüm, üzerinden geçmişim ve bulunmadığım zamanda da, esaret zamanında İngilizlerin elinde bulunduğu zaman memleket bütün isyan ederek, yalnız namusuma itimadederek bana itimadetmiştir. Bunu herkes bilir. Böyle bir meseleden dolayı ve tahakkuku halinde arkadaşım gibi ben dahi vekâletten ve mebusluktan istifa ederim ve o vakit mahkemeye verilmeliğini de rica ediyorum. Meselenin anket usuliyile tahkik edilmesini ve haysiyetlerimizin temin edilmesini rica ederim.

ŞEVKET B. (Bayezid) — İşittim diyor.

NAFIA VEKİLİ FEYZİ B. (Devamla) — Kimden işitmişse söylesin. On beş senedir mebusum, bir mebusun diğer mebusa böyle tahriri bir sual sorduğu yoktur. En şiddetli muhalefet ve en koyu partizanlık hüküm sürdüğü zamanda bir arkadaş bir arkadaşına para aldı diye tahriri olarak sual sorduğu vâkı değildir ve diğer parlâmentolarda da yoktur. Bir sual olur tenkid edilir. Bir mebusun her şey hakkıdır. Fakat bir adam bir adamın bu mukaveleden dolayı şöyle bir para alındığı söyleniyor diye itham edemez. Demek Osman Zeki Beye bir kanaat gelmiş ki bunu tahriri olarak yazmaya cüret ediyor. Onu tahriri yazmıyacaktı. Gelip sual edebilirdi. Hiçbir parlâmentoda bu şekilde müzakere cereyan etmemiştir. Kendileri de namuslu bir adamdır. Arkadaşımın dediği gibi Osman Zeki Beyin de Kayseri Mebusluğundan istifa etmesinin şart konulmasını teklif ediyorum.

OSMAN ZEKİ B. (Kayseri) — Arkadaşlar! Evveleminde Heyeti Celilenizden bir istirhamın varsa o da meseleyi sükûn ve itidalle düşünmenizdir, bunu rica ederim. Şimdi sualin sonundan başlayacağım. Beyler bir meseleyi mevzuubahsettiler. Tecavüz gibi telâkki ettiler. Şimdi şu cümleyi okuyacağım. Rica ederim bunu dikkatle dinleyin : Mister Kenedi'den 70 bin liraya karip veyahut onu mütecaviz bir simsarlık almış... (İşitemiyoruz sadaları) Şimdi şu meselede beylerin, Meclisi Âlinin şerefine, haysiyetine taallük edecek ne var? (Soldan, her şey vardır sadaları) Müsaade buyurun efendim ; katiyen bir şey yoktur. Falan ve filân meselede falan efendi şunu almış-

tır denirse o vakit bu, şerefe, haysiyete taallük eder. Burada şeref ve haysiyete taallük ve tecavüz eden bir şey varsa söyleyiniz. Gerek İktisat Vekili Mahmud Esad Bey arkadaşımızı ve gerek Fayzi Bey biraderimizi ve Meclisi Âlide bulunanların hepsini bir kardeş gibi telâkki ediyorum. Bunda parti meselesi yoktur. (Hangi parti meselesi sadaları) Efendim öyle bir şeye burada temas edildi. Onun için söylüyorum. Zaten namuslu olan bir fert namusluların namusunu kendi namusu bilir. Ben şimdiye kadar namusumla yaşamış bir arkadaşımım. İcabında her kalıba girmiş ve her şekil ve surette uhdesine düşen vazifeyi yapmış bir arkadaşımım. Onun için ben arkadaşlarımı nefsinden daha yüksek, daha ulvi tanırım. Bunların memuriyetine, şerefine, haysiyetine tecavüz ve hürmetsizlik katiyen hatırımdan bile geçmemiştir. Ben bunu işittim ve böyle bir şeyin olup olmadığını kendilerinden sordum. Varsa var, yoksa yok desinler. Bunda, Meclisi Âliyi alâkalandırarak ve kendi şeref ve haysiyetlerine taallük edecek bir şey göremiyorum ve ben bunu böyle bir mâna ile yazmadım.

NEŞET B. (İstanbul) — Gazetelerde öyle değil.

OSMAN ZEKİ B. (Devamla) — O da böyledir efendim. Böyle değilse bile... Zaten gazetelerin tarzı neşri hakkında şimdiye kadar Meclisi Âlide birçok şeyler geçmiştir. Gazetelerin yazmış olduğu şeylerin keenlemeyekün olduğunu aidolduğu makamat bile söyledi. Gazetenin yazdığından bana ne.

Diğer mesele geline : Şurada bir şeye daha işaret edeyim. Dediler ki : Osman Bey bize şöyle dedi, böyle dedi. Fakat ecebiler bu gibi şeyleri akamete uğratmak için Türkiye'ye para gönderildiğini ve propaganda için birçok paralar sarf edildiğini, gûya bizi tenzih etmek

suretiyle söylediler. Fakat bu tenzih değil, zımnen bizim de bu hususta para aldığımızı ve onun için propaganda yapıldığını göstermektedir.

REİS — Arkadaşları tenzih ederim. Öyle bir şey yoktur.

OSMAN ZEKİ B. (Kayseri — Şimdi gelelim meselenin aslına..

MUSTAFA LÜTFİ B. (Siverek) — Bu meseleyi hafif geçme!

OSMAN ZEKİ B. (Devamla) — Hafif geçecek bir şey yoktur. Mesele ikidir. Eğer o beyler şeref ve haysiyetlerine tecavüz telâkki ediyorlarsa, ben de söyledikleri gibi ecebilerden gelme paraları alarak bu takriri vermiş ve bunu akım bırakmışımdır. Ben onları zaten tenzih ediyorum. Yalnız benim noktai nazarım şudur : Mukaveleamenin tarzı tanziminde doğrudan doğruya alâkadardır ve salâhiyet tar olan Ziraat Bankası Meclisi İdaresidir. Bunu ferdaya tâlik edin, kanunu buraya getirin. Zaten Mukaveleamenin tabedilerek Meclise tevzi edileceğini Vekil Bey söyledi. Tevzi edilsin, Meclis bunu okusun. Bu bapta kaç arkadaşla görüştüm ise daha bu Mukaveleyi okumadıklarını söylediler. Bu tevzi edilerek herkes okusun; kanunu da getirelim, Meclisi Âlide okuyalım. Ziraat Bankası'mı alâkadardır, yoksa doğrudan doğruya İktisat Vekâleti mi alâkadardır? O zaman bu, taayyün eder. Bu Mukavele tevzi edilmedikçe Vekil Beye cevap vermekte mazurum. Cevabım yok. Fakat tabı ve tevzi edilmeli ve herkes tenvir edilmeli, ondan sonra cevap vermeliyim.

RİFAT B. (Tokad) — Cevabı gayrikâfi mi görüyorsunuz?

REİS — Efendim on dakika teneffüs etmek üzere Celseyi tatil ediyorum.

Hitamı Celse; saat : 3,30

(İkinci Celse hafidir)

ÜÇÜNCÜ CELSE

Bed'i müzakerat; saat : 5,5

REİS — İkinci Reisvekili Musa Kâzım Efendi Hazretleri

KÂTİP : Âtîf Bey (Kayseri)

REİS — Celseyi açıyorum. Mezuniyet hakkında Divanı Riyaset kararı vardır. Okunacak.

2. — *Mebuslardan bâzılarına izin verilmesi hakkında Divanı Riyaset kararı*

Heyeti Umumiyyeye

Âtîde isimleri muharrer zevatın hizalarını da gösterilen müddetlerle mezun addi Riyasetin 14 Mart 1339 tarihli üçüncü içtimasında tensibedilmiş olmakla Heyeti Umumiyenin nazarı tasvibine arz olunur efendim.

Türkiye Büyük Millet Meclisi
Reisisanisi
Ali Fuad

REİS — Halil Hulki Efendi (Siird) in üç ay mezuniyetini kabul edenler lütfen ellerini kaldırsın. Kabul edilmiştir.

Necib Bey (Mardin) in üç ay mezuniyetini kabul edenler lütfen ellerini kaldırsın. Kabul edilmiştir.

Abdülhalim Çelebi Efendi (Konya) nın temdiden on beş gün mezuniyetini kabul edenler lütfen ellerini kaldırsın. Kabul edilmiştir.

Hafız Mehmed Bey (Trabzon) un beş ay mezuniyetini kabul edenler lütfen ellerini kaldırsın. Kabul edilmiştir.

Sıdkı Bey (Malatya) nın üç ay mezuniyetini kabul edenler lütfen ellerini kaldırsın. Kabul edilmiştir.

Hacı Nuri Bey (Siird) in üç ay mezuniyetini kabul edenler lütfen ellerini kaldırsın. Kabul edilmiştir.

Neçmeddin Bey (Siird) in üç ay mezuniyetini kabul edenler lütfen ellerini kaldırsın. Kabul edilmiştir.

Hacı Ahmed Hamdi Efendi (Muş) un üç ay mezuniyetini kabul edenler lütfen ellerini kaldırsın. Kabul edilmiştir.

Şeyh Seyfi Efendi (Kütahya) nın beş ay mezuniyetini kabul edenler lütfen ellerini kaldırsın. Kabul edilmiştir.

Efendim Pazartesi günü mütadolan zamanda içtima etmek üzere Celseyi tatil ediyorum.

Hitamı müzakerat; saat : 6,00

5. — *Maraş Mebusu Hasib Beyin, İzmir yangını hakkında suali ve Hariciye Vekili İsmet Paşanın tahriri cevabı*

Riyaseti Celileye

Ankara'da müntezir Ögüt gazetesinin 7.3.1339 tarih ve 1095 numaralı nüshasının «Kör adamlar» serlevhalı bendinde, Amerika Hariciye Nâzırımın Âyandan (Pod) a yazdığı mektupta, İzmir yangını mevzu bahis ederek Türklerin İzmir'in intizamını idame edememesinin felâketin esbab ve saiklerinden olduğunu ve Türklerin bu mesuliyetten zor kurtulabileceklerini zikretmekte olduğu Anadolu Ajansının tebliğine istinaden ilân edilmektedir. İzmir'in düşmandan tahlisini mütaakip neşir buyurulan tebliği resmîde, İzmir yangınının kasabaya tahassun eden ve efkârı ihtilâliye-den bir türlü sarfınazar edemiyen Rum - Ermeni çetelerinin neticei harekât ve suikasıtları semeresi olduğu zımnen ifade edilmekte ve bitaraf zevatın tahkikatı da bunu müeyyit iken, Amerika efkârı umumiyesini yanlış yollara sevk edecek ve âmâl ve harekâtı milliyemize karşı sui-efkâr husulüne bâdi bulunacak olan neşriyat ve beyanatı vâkıa hakkında ne düşünüldüğünü Hariciye Vekâletinden sual eyler, tahriren cevap itasını temenni eylerim.

12 . 3 . 1339

Maraş Mebusu
Mehmed Hasib

T. B. M. Meclisi Riyaseti Celilesine

19 Mart 1339 tarihli ve 806/150 numaralı tezkere Devletleri cevabıdır :

28 Şubat tarihli bir Havas tebliğinde Amerika Hariciye Nâzırı Hipoz'un Senatör Loç'a gönderdiği bir mektupta İzmir felâketinden Türkleri mesul tutmakta olduğu, mektubun mahallî vesaiki meyanına ithal olunduğu bildirilmesi üzerine bitaraf ecebilerin şهادetiyle ve bâzı memurini resmiyei ecebîyenin hükümetlerine gönderdikleri raporlarıyla de sabit olduğu veğhile İzmir yangınının failleri âlemi medeniyet muvacehesinde tahakkuk ettiğinden buna rağmen Mösyö Hipoz'un hatalı bir fikirde sebat etmesi şayanı hayret olduğu beyaniyle keyfiyetin Amiral Birstol'a bildirilmesi ve mümkün ise bu yanlışlığın tashih ettirilmesi Adnan Beyefendiye 3 Mart tarihli telgrafla bildirilmişti. Alınan cevapta Amiral Birstol'un, Hipoz'un böyle bir mektup yazdığından çok şüphe ettiğini, mamafih meseleyi takibetmekte olduğundan tekrar tekidedeceğini söylediği bildirilmiştir. Keyfiyetin Vekâletçe takibedilmekte olduğu mâruzdur.

Hariciye Vekili
İsmet

6. — *Ankara Mebusu Mustafa Efendinin, ashabına iade edilmiyen hayvanata dair suali ve Müdafaaî Milliye Vekili Kâzım Paşanın tahriri cevabı*

T. B. M. Meclisi Riyaseti Celilesine

Ankara Mebusu Mustafa Efendinin 22.2.1339 tarihli sual takrirleri cevabıdır :

Tekâlifi Milliye suretiyle cephece Ağustos 1337 tarihinde Bâlâ'dan alınan develerin ashabına iadesi için mütaaddit tarihlerde cepheye yazılmıştı. Bunun üzerine mecmuu 75 deve olan bu kafileden bir defa otuz, bir defa yedi ve bir defa 21 ki ceman 58 devenin ashabına iade edildiği ve bunlardan maada da mütebakisinin kısmen demirbaş olması hasebiyle orduda kaldıkları ve kısmen de evvelce doğrudan doğruya ashabına ita edilmiş oldukları Bâlâlıların ifadesiyle anlaşılmiştir. Mezkûr 58 deve kendi imzalarını havi olan ve Bâlâ Kaymakamlığının tasvip ve badehu kâtibîadillîğın tasdikıyla musaddak bir vekâletname ibraz eden Gürzanlı Ahmed ve Saîd Efendilere verilmiştir ve bu sureti musaddakanın Vekâletçe musaddak bir sureti dahi Büyük Millet Meclisi İstida Encümeni Riyasetinin talebi üzerine İstida Encümenine takdim kılınmıştır.

Ahîren ashabıyle Ahmed ve Saîd efendiler

meyanında münaziünfih bulunan bu develerin muhtelif zamanlarda ve muhtelif eşhas imzasıyla vekâlete vâkı müracaatlar üzerine mesele büsbütün iğlâk edilmiş, Vekâletçe bu develerin sahibi hakikilerini tâyin ve tefrik etmek imkânı hâsıl olamayınca yeniden tahkikata girilmiş ve en son verilen 21 deve de ikinci defa itiraz edenlerin müracaatları üzerine işe ve bakımları ve her türlü ziyatı kendilerine aidolmak üzere hitamı tahkikata kadar yedemin sıfatiyle Merkez Katarında tahtı muhafaza alınmıştır. Bu hususta vâkı olan talep üzerine izahatı kâfiye ve mukniada bulunulmak ve ruhu mesele tenvir edilmek üzere Vekâletten tâyin edilen Sevkiyat ve Nakliyat Müdür Muavini Erkânı Harb Kaymakamı Neşet Bey de, İstida Encümenine izahatta bulunmuşlardır. Tahkikatın tesri için Ordu nezdine gönderilen tahrirat 22 . 2 . 1339 da kâtip Hasan Efendi vedaatiyle sureti mahsusada irsal kılınmıştır.

Meselenin iki ayden beri intacedilmemesine gelince: Bu vâridolamaz. Çünkü, mesele Müdafaaî Milliyece çoktan intacedilmiş ve resmî bir vekâletnameyi haiz şahsa bu develer vaktiyle teslim edilmiştir. Meselenin uzaması diğer ashabı müracaatın zuhura gelmesi ve bu yüzden Vekâletin, bir hakkın tezahürü için yeniden tahkikata girişmesinden ve hittabi bu tahkikat neticesine intizardan ileri gelmiştir. Bu bapta mütaakıben ve tafsilen arzı malûmat olunan İstida Encümeni de keyfiyeti tasvip ile Ordudan alınacak cevabın vüruduna intizara karar vermiştir. Binaenaleyh cepheden salifülârz Hasan Efendi vedaatiyle birkaç güne kadar beklenilmekte olan malûmatın vüruduna intizar edilmekte olduğunu arz ve izah eylerim efendim.

Müdafaaî Milliye Vekili
Kâzım

7. — *Denizli Mebusu Yusuf Beyin, Pandozopolos Fabrikası hakkında suali ve Müdafaaî Milliye Vekili Kâzım Paşanın tahriri cevabı*

No: 1488

31 . 1 . 1339

T. B. M. Meclisi Riyaseti Celilesine

Zabıt ve Kavanin Müdüriyeti ifadesiyle Şereftevarüdeden 24 . 1 . 1339 tarih ve 2687/6571 numaralı tezkere Devletleri arizai cevabıyesidir.

Ahvali malûmei zâileden dolayı Denizli'den kaldırılan Pandozopolos dakik fabrikası hak-

kimda evvel ve ahir cereyan eden muhabere neticesinde alât ve edavatı Kuleönü istasyonundaki ambarda mahfuz ve bu ambarın anahtarını Burdur Kalem Reisi Mazhar Beyin nezdinde bulunduğu anlaşılmış ve İktisat Vekâleti Celilesiyle vukubulan muhaberede bu fabrika alâtının bir heyet marifetiyle tesellüm edilerek tesis ve ihtyası lüzumu 17/10/1338 tarih ve L.Ş./14103 numaralı tezkere ile İktisat Vekâletine yazılmış

ve 25/10/1338 tarih ve 13 numaralı tezkere ile de Maliye Vekâleti Celilesine ve 17/10/1338 tarih ve L.Ş.D/14103 numaralı tahriratla Burdur Ahzi Asker Kalemi Riyasetine malûmat ita edildiği kayden tebeyyün etmiş ve binaenaleyh ciheti askeriyeye yapılacak başka bir muamele kalmamış olduğu arz olunur efendimiz.

Müdafaai Milliye Vekili
Kâzım

İçtimai âti ruznamesi

1. — Zaptı sabık hulâsası
2. — Evrakı varide

Darüleytamlar bütçesinin gönderildiğine dair Sıhhiye Vekâleti tezkeresi

Hiyaneti vataniyeden mahkûm Aliođlu Salim'in Adliye Vekâletinden mevрут evrakı hükmüyesi

Nafia Vekâletinin bir Müdüriyeti Umumiye halinde İktisat Vekâletine raptına dair Tokad Mebusu Rifat Beyin teklifi kanunisi

Tokad'ın Kızık karyesi ahalisinden İmam-oğullarından İbrahim'in Tokad hapisanesine nakil ve iadesine dair Tokad Mebusu Mustafa Beyin temenni takriri

İhtiyat zâbitlerinden terhis edilenlerin hizmeti Hükümete girmek istediklerinde tazvifleri hakkında vekâletlerin her tarafa tamimde bulunmasına dair Aydın Mebusu Esad Efendinin temenni takriri

Karasu kazasında bulunan 135 yetimin darüleytamlarla mekâtibi ziraiye ve sınaiyeye alm-

malarna dair Aydın Mebusu Esad Efendinin temenni takriri

Sultani mekteplerinin namının tebdiline dair Kütahya Mebusu Besim Atalay Beyin temenni takriri

Düveli Mü'telifeye verilen mukabil projenin tabı ve âzaya tevziine dair İzmit Mebusu Sırrı Beyin temenni takriri

Erzurum Mebusu Âsım Beyin İstanbul'dan ithal edilecek eşyadan Gümrük Resmi alınmasına dair takririnin müstacelen müzakere edilmesine dair temenni takriri

Mezuniyet hakkında Divan kararı

Müzakere edilecek mevad

Memaliki müstahlasa mahakim mukarreratına dair lâyihai kanuniye

Tedrisatı iptidaiye Kanununun 15 nei maddesinin tadiline dair lâyihai kanuniye

Vilâyatı Şarkıye ahalisine muavenet ierasına dair lâyihai kanuniye.